

A MAGYARRÓL SZÓLVA

Nincs, nem is lehet olyan könyv, amelyik teljességében mutatná/mutathatná be a magyar nyelvet – aminthogy egyetlen könyv egyetlen más nyelvet sem. Egy kötet legföljebb arra lehet elég, hogy szemernyi fontos dolgot áruljon el például a magyarról. Szerencsénkre nyelvünk olyan gazdag, hogy róla egy az egészéhez képest mákszemnyi is csodálatos világot tárhat elénk. Legalábbis akkor, ha mondjuk egy interjúkötetben a szót kapók a legjelesebb szakemberek köréből verbuválódnak.

A *Körkép a magyar nyelvről* című kötet nyelvünk tizennyolc avatott ismerőjét faggatta múlttól, jelenről, jövőről, s kettőt a nyelv dolgában nagyon fontos két intézményről, a Magyar Nyelvtudományi Intézetéről és a Magyar Nyelv Múzeumáról.

A megkérdezettek arról beszélnek, hogy milyen gyökerekből sarjadt a magyar ős-ős-őse, az uráli alapnyelv, vagy hogy miképpen került a „te” és az „ön” mellé, helyébe a „maga”. Tudtukra adják, hogy a híres Margit-szigeti scriptor, Ráskai Lea nemcsak másolta a kódexeket, hanem némelyikbe „saját tollú” szöveget is írt, például 1514 eseményeiről, vagy hogy az ’uralkodó’ jelentésű „király” főnévből hogyan lett az ifjúság nyelvében kiválóságot jelentő melléknév. Elemzik, hogy a településnevek, dülönevek, utcanévek miképpen segíthetik a történettudományt, vagy hogy miért pontosabb, ha a „házam” szó „-m”-jét nem birtokos személyragnak, hanem birtokos személyjelnek tituláljuk. Értekeznek arról, hogy az aprócska és villámsebes elektronikus szótárak mellett változatlanul nélkülözhetetlenek az akár több kilós nyomtatott szótárak, vagy hogy a szólásokban, közmondásokban gyakrabban esik szó elégedetlenségről, mint elégedettségről. Felhívják a figyelmünket, hogy a „ma-dzag” szót azért kell a korábitól eltérően „ma-dzag”-ként elválasztani, mert a „dz” meg a „dzs” végre a helyesírási szabályzat szerint is ugyanolyan státuszú betű, mint a „ty”, az „sz”, a „cs”, vagy hogy az iskolában – és nem csak ott – megértéssel kell fogadni, ha egy gyerek a társaitól eltérő módon ejti a magánhangzóit, mássalhangzóit. Emlékeztetnek, hogy a nyelvet minden társadalom a maga szükségletei szerint teremti meg, változtatja időről időre, vagy hogy a Székelyföldön, a Mezőségben, a Moldvában lakó magyarok nem „országában”, hanem „nyelv hazában” élik/élhetik mindennapjaikat. Leszögeznek, hogy a számítógép immár magyar rászorulók, hallássérültek, látássérültek, siketvakok kommunikációját is képes segíteni, vagy hogy adott esetben a „legszepirodalmibb” művekben, a legigényesebb nyelvű szindarabokban is leírhatók, kimondhatók trágár szavak. Megerősítik, hogy sokaknak ma sem a köznyelv, hanem tíz tájszólásunk valamelyike az anyanyelve, vagy hogy a négyezer, mindenki rendelkezésére álló, hivatalosan elismert keresztnév közül

ma jószerével csak néhány tucatnyiból választanak újszülöttjüknek az édesanyák, édesapák. És azt is elmondják, hogy a többnyelvű családba születő gyerekeknek a beszédtanulás éveiben nem árt, hanem használ a kétnyelvűség, vagy hogy ha nem is tudjuk pontosan, hány szavas a magyar szókincs, az nagy bizonyossággal állítható, hogy szavaink számát napjainkban egymillió és másfél millió között kell keresnünk.

A tizennyolc interjúhoz még annyi: mindegyik elé odakerülhetett volna ugyanaz a mottó. Bajza Józsefnek néhány 1846-ból való mondata: „...a népeknek nincs szentebb ereklyéjük és félthetőbb kincsök, mint nyelvök... Mert az életnek szellemibb és bensőbb eleme a beszédnél semmi nincs. Önkényt foly ebből, hogy ha a nép nem akarja elveszíteni azt, ami által nép, ha minden sajátságait meg akarja őrzeni, úgy semmire sem kell annyira ügyelnie, mint arra, hogy nyelve ki ne vesszen és el ne korcsuljon, hanem eredeti tisztaságát és bélyegét megtartsa.”